

V osnovno šolo usmerjeni učenci s posebnimi potrebami med šolskimi leti 2015/16 in 2019/20

Nataša Satler, mag. prof. SRP, spec. soc. del., spec. dipl. ing. teks., OŠ Kungota

V prispevku pišemo o odstotku učencev s posebnimi potrebami v osnovnošolskem izobraževanju. V prvem delu prispevka so podana zakonska izhodišča o otrocih s posebnimi potrebami v osnovni šoli. V nadaljevanju prispevka so podani statistični podatki o odstotku otrok s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Prav tako je podan pregled statističnih podatkov o: številu in odstotku učencev s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje, številu ur dodatne strokovne pomoči in povprečju le-teh na posameznega učenca in številu začasnih in stalnih spremljevalcev med šolskimi leti 2015/16 in 2019/20.

Ključne besede: otroci s posebnimi potrebami, osnovna šola, zakonodaja, statistični podatki

Uvod

V zadnjih letih v Republiki Sloveniji zaznavamo poudarjeno in sistematično skrb za ustrezno obravnavo otrok s posebnimi potrebami na vseh nivojih izobraževanja. Na osnovi zakonodajnih dokumentov, kot so npr. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, Zakon o osnovni šoli, ter nekaterih drugih predpisov s področja izobraževanja, je vidna pripravljenost in volja za soočenje z izzivi, ki jih ponujajo sodobni koncepti vzgoje in izobraževanja, namenjeni otrokom s posebnimi potrebami. Pri otrocih s posebnimi potrebami je izjemno pomembno področje osnovnošolskega izobraževanja, pa tudi predšolskega obdobja.

Cilji in načela

Primanjkljaj, ovira oziroma motnja je le določena značilnost otrok s posebnimi potrebami, ki pa imajo, tako kot vsi drugi otroci, mnogo talentov in potencialov, zato je potrebno razvijati enake možnosti za vzgojo, izobraževanje in poklicno usposabljanje vseh otrok z različnimi vrstami posebnih potreb. Pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami so cilji in načela postavljeni širše kot pri splošnem izobraževanju in so podani v nadaljevanju:

- zagotavljanje največje koristi otroka,
- celovitost in kompleksnost vzgoje in izobraževanja,
- enake možnosti s hkratnim upoštevanjem različnih potreb otrok,
- vključevanje staršev, posvojiteljev, rejnikov in skrbnikov v postopek usmerjanja in oblike pomoči,

- individualiziran pristop,
- interdisciplinarnost,
- ohranjanje ravnotežja med različnimi področji otrokovega telesnega in duševnega razvoja,
- čimprejšnja usmeritev v ustrezen program vzgoje in izobraževanja,
- takojšnja in kontinuirana podpora in strokovna pomoč v programih vzgoje in izobraževanja,
- vertikalna prehodnost in povezanost programov,
- organizacija vzgoje in izobraževanja čim bližje kraju bivanja,
- zagotavljanje ustreznih pogojev, ki omogočajo optimalen razvoj posameznega otroka (vir 2).

V skladu z zakoni in predpisi je otrokom s posebnimi potrebami zagotovljeno in omogočeno vključevanje v vrtce in šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Na podlagi zakonov in predpisov, ki urejajo področje izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, pa morajo otrokom biti zagotovljeni tudi ustrezni pogoji, da bo lahko otrok s posebnimi potrebami v kar največji meri razvijal svoje sposobnosti in potenciale.

Otroku in mladostniku, ki to potrebuje, je potrebno prilagajati organizacijo in oblike vzgojno-izobraževalnega dela, pri čemer pa morajo biti upoštrevane tudi otrokove posebnosti.

Zakonska podlaga za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami izhaja iz:

- Zakona o vrtcih (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO in 55/17);
- Zakona o osnovni šoli. Ur. l. RS, št. 81/06, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12-ZUJIF, 63/13;

- Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Ur. l. RS, št. 58/11, 40/12-ZUJIF, 90/12-ZUOPP-1A;
- Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami. Ur. l. RS, št. 88/2013;
- Pravilnika o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Ur. l. RS, št. 88/2013;
- Pravilnika o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu. Ur. l. RS, št. 10/2012;
- Strokovnih Kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami, veljajo s 1. 5. 2014, objavljeni na spletni strani Zavoda RS za šolstvo. www.zrss.si.

Otroci s posebnimi potrebami se usmerjajo in s tem vključujejo v vzgojno-izobraževalne programe skupaj z drugimi otroki. Skupni cilj je usmerjanje otroka v zanj najustreznejši program.

V Kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami so otroci s posebnimi potrebami opredeljeni kot:

- otroci z motnjami v duševnem razvoju,
- gluhi in naglušni otroci,
- slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije,
- otroci z govorno-jezikovnimi motnjami,
- gibalno ovirani otroci,
- otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- dolgotrajno bolni otroci,
- otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in
- otroci z avtističnimi motnjami (vir 3).

Otrokom s posebnimi potrebami je v skladu z odločbo o usmeritvi zagotovljeno in omogočeno vključevanje v naslednje programe vzgoje in izobraževanja (ZUOPP-1, 5. člen):

- Program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo;
- Prilagojeni program za predšolske otroke;
- Vzgojno-izobraževalni programi s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo;
- Prilagojeni programi vzgoje in izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom;
- Prilagojeni programi vzgoje in izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom;
- Posebni program vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in drugih posebnih programih;
- Vzgojni programi.

Izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo se izvaja v rednih oz. t. i. večinskih šolah. Otroci, usmerjeni v ta program, morajo dosegati standarde znanja, ki so določeni za program osnovne šole.

Prilagojeni izobraževalni program z enakovrednim izobrazbenim standardom se izvaja v specializiranih ustanovah. Namenjen je gibalno oviranim, slepim in slabovidnim, gluhi in naglušnim otrokom ter otrokom z govorno-jezikovnimi motnjami. Standardi znanja so enakovredni tistim v rednem programu, posebnost teh programov pa je, da imajo različne specialnopedagoške dejavnosti glede na vrsto primanjkljaja.

Prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom se izvaja v osnovnih šolah s prilagojenim programom ali v osnovnih šolah, ki imajo tudi oddelke prilagojenih programov. V tem programu standardi znanja niso enakovredni osnovnošolskemu programu, temveč so znižani pod minimalni standard rednega osnovnošolskega programa. Poleg tega so v teh programih prilagojeni tudi normativni in kadrovski pogoji.

Posebni program vzgoje in izobraževanja se izvaja v osnovnih šolah s prilagojenim programom in v socialno varstvenih zavodih. V ta program se usmerjajo otroci z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju. Posebni program vzgoje in izobraževanja nima predpisanih standardov znanja, namesto predmetov ima šest področij dejavnosti.

Dodatna strokovna pomoč se v skladu z odločbo o usmeritvi, ki jo izda pristojna območna enota Zavoda za šolstvo Republike Slovenije za posameznega otroka, izvaja za otroke s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, izjemoma pa tudi v drugih programih vzgoje in izobraževanja za otroke s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). Natančna opredelitev obsega in izvajanja dodatne strokovne pomoči je določena v odločbi o usmeritvi za posameznega otroka. V odločbi o usmeritvi je opredeljena tudi vrsta dodatne strokovne pomoči, ki je dodeljena otroku in je lahko:

- pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj,
- svetovalna storitev ali
- učna pomoč.

Največje mogoče število ur dodatne strokovne pomoči je pet ur tedensko, pri čemer mora biti najmanj ena ura svetovalne storitve (Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013)).

Zavod Republike Slovenije za šolstvo z odločbo o usmerjanju otroka določi:

- program vzgoje in izobraževanja, v katerega se otrok usmerja,
- šolo ali zavod, v katerega se otrok vključi,

- datum vključitve, po potrebi pa tudi:
- obseg, način in vrsto ter izvajalca dodatne strokovne pomoči,
- pripomočke, prostor in opremo ter druge pogoje, ki morajo biti zagotovljeni za vzgojo in izobraževanje,
- občasnega ali stalnega spremljevalca za fizično pomoč gibalno oviranemu otroku,
- zmanjšanje števila otrok v oddelku glede na predpisane normative,
- rok preverjanja ustreznosti usmeritve in
- druge pravice.

Po statističnih podatkih je v Republiki Sloveniji:

- 20–25 % učnih težav v osnovni šoli;
- 10 % specifičnih učnih težav;

- 3–5 % specifičnih učnih težav najtežje oblike, ki jih imenujemo tudi primanjkljaji na posameznih področjih učenja.

Nekateri otroci se učijo lažje, drugi težje, eni hitreje, drugi počasneje, nekateri delajo zahtevne stvari, drugi enostavne in tako je z vsemi stvarmi v življenju. Ne smemo biti pozorni samo na primanjkljaje otrok, ampak moramo iskati njihove posebnosti in potencialne, v katerih so dobri, hkrati pa razvijati njihova šibka področja.

V nadaljevanju so podani podatki, pridobljeni iz Statističnega urada Republike Slovenije in iz spletne strani MIZS (vir 1). V tabeli 1 so razvidni podatki o številu usmerjenih otrok v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

Šolsko leto	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Št. učencev	10.091	10.072	11.077	12.054	13.075

Tabela 1: Število usmerjenih učencev v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo od šolskega leta 2015/16 do 2019/20

Iz tabele 1 je razvidno, da se je število učencev, ki so bili usmerjeni v osnovnošolsko izobraževanje s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, od šolskega leta 2015/16 do 2019/20 iz leta v leto povečevalo. Število učencev, ki so usmerjeni v osnovnošolsko izobraževanje s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo je relativen podatek, ki ga je potrebno primerjati znotraj celotne populacije učencev, kar pa je razvidno iz tabele 2.

2015/16			2016/17			2017/18			2018/19			2019/20		
Vsi učenci v OŠ	OPP	%	Vsi učenci v OŠ	OPP	%	Vsi učenci v OŠ	OPP	%	Vsi učenci v OŠ	OPP	%	Vsi učenci v OŠ	OPP	%
170.683	10.091	5,91	175.176	10.072	5,75	179.186	11.077	6,18	183.892	12.054	6,55	187.518	13.075	6,97

Tabela 2: Število vseh učencev in odstotek usmerjenih učencev v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo od šolskega leta 2015/16 do 2019/20

Iz podatkov v tabeli 2 je razvidno, da se je odstotek usmerjenih učencev v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo v zadnjih petih šolskih letih povečal za 1,06 %.

V tabeli 3 so razvidni podatki o odstotku otrok s posebnimi potrebami med vsemi učenci v rednih osnovnih šolah glede na spol.

Šolsko leto	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Dečki	7,86	8,78	5,46	7,55
Deklice	3,78	4,32	2,74	3,87

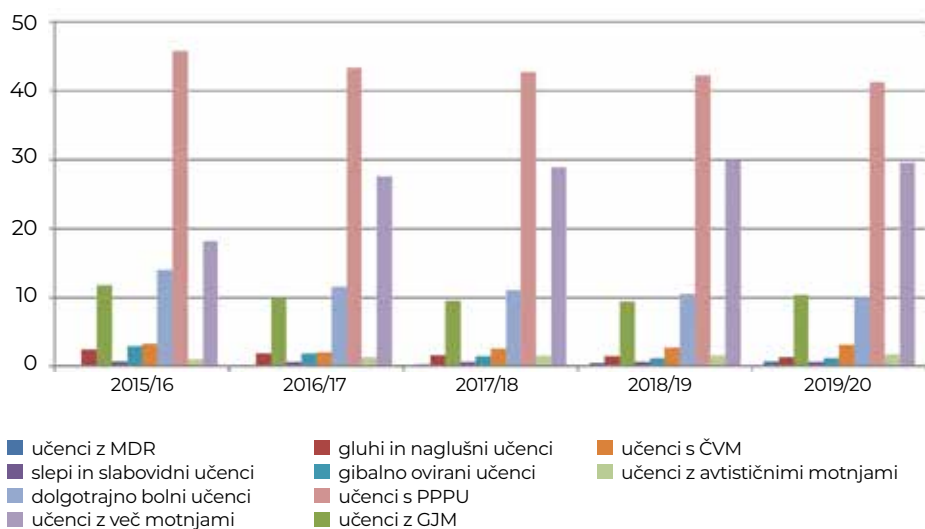
Tabela 3: Odstotek otrok s posebnimi potrebami med vsemi učenci v rednih osnovnih šolah glede na spol

Podatki iz tabele 3 izkazujejo, da je med vsemi učenci v rednih osnovnih šolah bistveno več dečkov, ki so usmerjeni v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kot deklic.

V tabeli 4 so razvidni podatki o številu in odstotku usmerjenih otrok v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje.

	2015/2016		2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020	
Učenci z lažjo motnjo v duševnem razvoju (MDR)	10	0,1 %	10	0,1 %	33	0,3 %	57	0,5 %	93	0,7 %
Gluhi in naglušni (GLU, NGL)	238	2,4 %	182	1,8 %	172	1,6 %	171	1,4 %	173	1,3 %
Učenci z govorno-jezikovnimi motnjami (GJM)	1.180	11,7 %	992	9,8 %	1.056	9,5 %	1.138	9,4 %	1.359	10,4 %
Slepi in slabovidni (SLE, SLV, OVFI)	70	0,7 %	63	0,6 %	61	0,6 %	68	0,6 %	73	0,6 %
Gibalno ovirani (GIB)	293	2,9 %	179	1,8 %	159	1,4 %	149	1,2 %	153	1,2 %
Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (ČVM)	324	3,2 %	208	2,1 %	283	2,6 %	326	2,7 %	411	3,1 %
Dolgotrajno bolni (DOB)	1.416	14,0 %	1.161	11,5 %	1.223	11,0 %	1.264	10,5 %	1.312	10,0 %
Učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (PPPU)	4.619	45,8 %	4.371	43,4 %	4.726	42,7 %	5.084	42,2 %	5.402	41,3 %
Učenci z avtističnimi motnjami (AM)	105	1,0 %	126	1,3 %	168	1,5 %	189	1,6 %	225	1,7 %
Učenci z več motnjami (DRU)	1.836	18,2 %	2.780	27,6 %	3.196	28,9 %	3.608	29,9 %	3.874	29,6 %
SKUPAJ	10.091	100 %	10.072	100 %	11.077	100 %	12.054	100 %	13.075	100 %

Tabela 4: Število in odstotek usmerjenih otrok v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje.

Graf 1: Odstotek usmerjenih otrok v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje

Podatki iz tabele 4 izkazujejo, da je med učenci s posebnimi potrebami, ki so vključeni osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, največji odstotek učencev usmerjenih kot učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja in da se je odstotek le-teh v zadnjih petih šolskih letih znižal za 4,5 %. Sledi skupina otrok s posebnimi potrebami z več motnjami, ki pa se je v zadnjih petih šolskih letih povečala za 11,4 %. Okrog 10 % učencev je bilo v šolskem letu 2019/20 usmerjenih kot dolgotrajno bolnih in prav toliko je

bilo usmerjenih tudi učencev z govorno-jezikovnimi motnjami. Glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje je v zadnjih petih šolskih letih osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo vključenih najmanj učencev z lažjo motnjo v duševnem razvoju.

V tabeli 5 so razvidni podatki o številu ur dodatne strokovne pomoči v skladu z izdanimi odločbami o usmeritvi v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

Šolsko leto	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Število ur dodatne strokovne pomoči	34.154	35.654	40.521	45.040	49.345
Povprečno št. ur na OPP	3,38	3,54	3,66	3,74	3,77

Tabela 5: Ure dodatne strokovne pomoči po odločbah o usmeritvi v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo

Podatki iz tabele 5 izkazujejo, da se je povprečno število ur dodatne strokovne pomoči v zadnjih petih šolskih letih iz leta v leto povečevalo. V šolskem letu 2019/20 je imel v povprečju učenec, ki je usmerjen v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, 3,77 ure dodatne strokovne pomoči na teden.

V tabeli 6 so razvidni podatki o številu začasnih in stalnih spremljevalcev, ki so po odločbi o usmeritviodeljeni učencem, ki so usmerjeni v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

Šolsko leto	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Začasni	116	208	320	408	479
Stalni	173	161	150	153	155

Tabela 6: Število začasnih in stalnih spremljevalcev

Podatki iz tabele 6 izkazujejo, da se je v zadnjih petih šolskih letih število začasnih spremljevalcev zelo povečalo, in sicer za 363, medtem ko se je število stalnih spremljevalcev zmanjšalo za 18.

SKLEP

Podatki izkazujejo, da se je v zadnjih petih šolskih letih število učencev s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, iz leta v leto povečevalo. Odstotek usmerjenih učencev v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo se je v zadnjih petih šolskih letih povečal za 1,06 %. Med vsemi učenci v rednih osnovnih šolah je bistveno več dečkov, ki so usmerjeni v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kot deklic. Največji odstotek učencev je usmerjenih kot učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, najmanjši odstotek pa je učencev z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Povprečno število ur dodatne strokovne pomoči se je v zadnjih petih šolskih letih iz leta v leto povečevalo. V šolskem letu 2019/20 je imel v povprečju učenec, ki je usmerjen v osnovno šolo s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, 3,77 ure dodatne strokovne pomoči na teden. V zadnjih petih šolskih letih se je število začasnih spremljevalcev zelo povečalo, in sicer za 363, medtem ko se je število stalnih spremljevalcev zmanjšalo za 18.

Otroci s posebnimi potrebami so v redne osnovne šole vključeni predvsem zato, da bi postali čim bolj samostojni in opremljeni za življenje – neodvisno tudi od specializiranih ustanov in izvirne družine. Toda integracija otrok s posebnimi potrebami v redne osnovne šole ima še vedno pomanjkljivosti, predvsem ko gre za zagotavljanje ustreznih mate-

rialnih pogojev, usposobljenost učiteljev in zakonodajo. Potrebno bi bilo ustvariti mrežo ljudi, ki bodo hoteli in znali doseči integracijo otrok s posebnimi potrebami. Uspešno integracijo otrok s posebnimi potrebami pa bo možno doseči, ko bodo za to ustvarjeni pogoji s strani države na področju zakonodaje, materialnih in finančnih pogojev in s sodelovanjem med učitelji, strokovnimi sodelavci, osebnimi asistenti in starši.

Vsi ljudje bi se morali zavedati, da smo si med seboj enaki, kljub temu da se nekateri učijo lažje, drugi težje, eni hitreje, drugi počasneje, nekateri delajo zahtevne stvari, drugi enostavne, in tako je z vsemi stvarmi v življenju. Ne smemo biti pozorni na primanjkljaje posameznih oseb, ampak moramo iskati njihove posebnosti in potenciale, v katerih so dobri.

Viri in literatura

Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami. Ur. l. RS, št. 88/2013
Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Ur. l. RS, št. 88/2013
Pravilnik o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu. Ur. l. RS, št. 10/2012
Vir 1: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2020): *Tabela učenci s posebnimi potrebami*. Dostopno na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/Statistikeinanalize/Tabela_ucenci_s_posebnimi_potrebami.pdf.
Vir 2: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2020): *Izobraževanje otrok s posebnimi potrebami*. Dostopno na <https://www.gov.si/podrocja/izobrazevanje-znanost-in-sport/izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/>.
Vir 3: Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2020): *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. Dostopno na <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/kriteriji-puopp-2015/files/assets/basic-html/index.html#1>
Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Ur. l. RS, št. 58/11, 40/12-ZUJIF, 90/12-ZUOPP-1A
Zakon o osnovni šoli. Ur. l. RS, št. 81/06, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12-ZUJIF, 63/13
Zakon o vrtcih (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUJFO in 55/17)